

СЪВРЕМЕННИ ДИДАКТИЧЕСКИ ПОСТАНОВКИ ЗА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ ПО ГЕОГРАФИЯ НА КИТАЙ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА В VI КЛАС В БЪЛГАРСКОТО УЧИЛИЩЕ

Тамара Драганова, Стела Дерменджиева
Великотърновски университет, България

MODERN DIDACTIC APPROACHES TO THE TEXTBOOK CONTENT REGARDING THE GEOGRAPHY OF CHINA IN THE TEACHING OF GEOGRAPHY AND ECONOMICS TO 6TH-GRADE BULGARIAN STUDENTS

Tamara Draganova¹, Stela Dermendzhieva²
University of Veliko Tarnovo, Bulgaria

Abstract: The paper investigates the didactic approaches to the textbook material regarding the geography of China in the junior secondary education stage of the basic education level. It researches, systematizes and presents the modern didactic ideas, content models and ways of studying China as a country, a typical representative for studying a normative document in the 6th grade of the Bulgarian school.

Keywords: Geography and Economics; Geography of China; curricula; textbooks; learning content

¹ Senior. Assist. Prof. Tamara DRAGANOVA, PhD – member of the Department of Geography at the Faculty of History. Academic interests: methodic of teaching geography, school geographic education, methods of teaching, regional geography, geography of countries, comparative education, geographic education, syllabus, curricula.

² Prof. Dr. Habil Stela DERMENDZHIEVA, PhD – member of the Department of Geography at the Faculty of History. Academic interests: methodic of teaching geography, school geographic education, methods of teaching, regional geography, geography of countries, comparative education, geographic education, syllabus, curricula.

Предметната организация и структурирането на учебното съдържание е отговорност и държавна образователна политика, която се явява най-старият и най-разпространеният начин за организация (Андреев/Andreev 1996: 156). Учебното съдържание в обучението по география и икономика не възпроизвежда научната рамка на географската наука, а е негова умалена образователна трансформация с конкретна времева рамка по класове, учебни планове и е съобразена с възрастовите особености на учениците. Като държавен документ учебните програми по география и икономика са функция на единното задължително учебно съдържание в българското училище. Общообразователният минимум на учебното съдържание в учебните програми за училищната география от началото на образователната реформа претърпя няколко изменения и допълнения (табл. 1). Нормативно-дидактическата посока на съдържателното конструиране се дефинира и задава спрямо държавните образователни стандарти по учебния предмет *География и икономика* и се отличава с ясна последователност. Учебните програми по география и икономика като експертен държавен документ претърпяха общо три промени в периода 2016 г. – 2023 г., които са обосновани от МОН като оптимизиране на учебните програми, с цел не да се дадат решения на идентифицирани към момента проблеми, а да ги посочи, както и споделяне на основни идеи за промени (Обобщена информация 2022: 1).

Систематизирана визия на утвърдените и влязли в сила учебни програми по география и икономика от 2016 г.

Таблица 1

УЧЕБНИ ПРОГРАМИ ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ПО КЛАСОВЕ И ГОДИНИ НА ДЕЙСТВИЕ							
V клас	VI клас	VII клас	VIII клас	IX клас	X клас	XI клас	XII клас
утвърдени							
2015	2016	2017	2016	2017	2018	2018	2018
в сила от учебната година							
2016/2017	2017/2018	2018/2019	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
утвърдени							
2020	2020	---	---	---	---	---	---
в сила от учебната година							
2021/2022	2022/2023	---	---	---	---	---	---
утвърдени							
2023	2023	2023	2023	2023	2023	---	---
в сила от учебната година							
2024/2025	2024/2025	2024/2025	2024/2025	2024/2025	2024/2025	---	---

(<https://www.mon.bg/bg/28M> – МОН, Учебни планове и програми по класове)

Данните в таблицата разкриват, че програмната образователна реформа в България се реализира поетапно и се явява плавен и целенасочен, организиран и управляван процес на установяване на образователните промени в учебните програми по география и икономика, а законовата инфраструктура е израз на новото мислене, на глобалните образователни тенденции, на европейските образователни референтни рамки и ценности, на географското образование, на концепцията за образованието като първостепенен приоритет, на образователната интеграция и политики, на традициите в българското училищно географско образование (Dermendzhieva, Draganova 2020: 98). Учебните програми в V и VI клас са претърпели общо три структурно-съдържателни модификации, като втората е единичен случай, обвързан с факта, че актуализацията на двете учебни програми е „след влизане в сила на учебните програми за всички класове в определен етап на образование след достатъчно време за очертаване на тенденции“, което се отнася за най-рано приключилия цикъл в прогимназиален образователен етап (Обобщена информация 2022: 2).

Училищното образование е все още в период на образователна реформа, започнала от 2016 г. и последвана от множество миниреформи, което позволява в известна степен тази динамика на промените, стига те да са основателни, аргументирани дидактически и обосновани. Целите и структурно-съдържателните промени в учебното съдържание на една учебна програма по даден учебен предмет за определен клас трябва да са конкретизирани и предметноориентирани, а не по принцип разписани и общовалидни за всички учебни програми и класове (Dermendzhieva, Draganova 2022: 478). Необходимо е да се актуализират учебните програми, защото те са израз на динамичното развитие на науката география, на географското образование, на глобалното образование, но не трябва да се стига до „момент на „реформаторска умора“ и „механични“ промени, често с необоснован характер, с ясно видима непоследователност на концептуалните идеи и загърбване на образователните традиции в българското училище“ (Dermendzhieva, Draganova 2022: 489).

В ретроспективен план изучаването на темата „Китай“ като съдържателно присъствие в учебните програми по география има различни дидактически позиции спрямо клас, подготовка, програмно-структурна позиция, брой учебни часове за изучаване, тема, очаквани резултати, развиваща стойност на съдържанието и др. (табл. 2).

**Ретроспективен скрининг на тема „Китай“ по учебни програми
по география и икономика в периода 2000 г. – 2024 г.**

Таблица 2

В СИЛА ОТ УЧЕБНА ГОДИНА	КЛАС/ТЕМА	КОМПЕТЕНТНОСТИ КАТО ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ	НОВИ ПОНЯТИЯ
2000/2001	<p>VII клас Ядро 3. Географска картина на света 13. – 14. Страни в Източна и Южна Азия 15. – 16. Страни в Западна и Централна Азия</p>	<p>Очаквани резултати на ниво учебна програма: Стандарт 4: Представя географския облик на избрани страни и по-важните градове в тях. Очаквани резултати: 1. Характеризира избрани страни. 2. Представя в подходящо изображение специфичните особености на група страни или на избрани страни. 3. Прави изводи за група страни.</p> <p>Очаквани резултати по теми: Тема 1. Страни в Азия Очаквани резултати: 1. Групира страни по териториален признак: страни в Източна, Южна, Западна, Централна Азия. 2. Характеризира група страни по <u>признаците</u>: площ, типични черти на населението, стопанството, бита и културата. 3. Характеризира представителна страна от всяка група по <u>признаците</u>: географско положение; площ; типични черти на природата, населението, стопанството; столици и по-големи градове (Япония и Китай; Индия; Турция – Истанбул, и Саудитска Арабия; Казахстан). 4. Сравнява страни от Азия със страни от Северна Америка.</p>	-----
2017/2018	<p>VI клас 1.24. Страни в Азия</p>	<p>Характеризира страните Япония, Китай, Турция и Република Корея по <u>правило</u></p>	-----
2022/2023	<p>VI клас География на континентите и страните. Азия</p>	<p>Характеризира страните Япония, Китай, Република Корея, Турция, както и страна от Близкия изток по избор, по <u>правило</u></p>	-----

2024/2025	VI клас География на континентите и страните. Азия	Характеризира страните Япония, Китай, Турция, както и <i>страна</i> от Арабски полуостров <i>по избор</i>	-----
-----------	--	--	-------

(Учебна програма VII клас 2000: 7; Учебна програма VI клас 2016: 5; Учебна програма VI клас 2020: 5; Учебна програма VI клас 2023: 5)

Данните в таблица 2 разкриват следните специфики на ретроспективния скрининг и съвременната програмна позиция за изучаване на темата „Китай“ в обучението по география и икономика:

- конкретизирането на наименованието на държавата Китай присъства във всички етапи на развитие на учебните програми;
- изучаването на страните в Азия и конкретно Китай преди образователната реформа от 2016 г. е локализирано за изучаване в VII клас, а след нормативните промени в VI клас;
- последователността на изучаваните страни в континента Азия започва с Япония, като при всички програмни модификации държавата Китай запазва втората позиция след Япония;
- в учебните програми по география и икономика от 2022/2023 г. и 2024/2025 г. се откриват ясно разписани нормативни изисквания за спазването на хронологията в темите да е задължително или при реализация на програмата да се спазва задължителната последователност на темите (Учебна програма VI клас 2020: 6; Учебна програма VI клас 2023: 8);
- в учебната програма от 2000 г. номерацията на ядрата и стандартите имплицитно детерминират тази последователност при темите, а експлицитно е установено в последния раздел от програмата: VII. *Последователност и брой на темите за нови знания по география и икономика за VII клас*;
- при последователността на програмно фиксираните страни за изучаване след Китай се изучават и други страни, които в изследвания 25-годишен период не са константна величина: Индия (2000), Турция (2017), Република Корея (2022), Турция (2024);
- безспорно през 2000 г., 2022 г. и 2024 г. е видим и разпознаваем регионално-типологичният принцип, както и икономическият при изброяване на програмно ниво на страните за изучаване в континента Азия; започва се с изучаване на страни от Източна Азия;

- темите, от които е част изследваната тема за Китай, се отличават с постепенна опростена структурна визия по отношение на номерация, разклоненост, движение от индуктивност към дедуктивност, съдържателно макрорамкиране, уеднаквяване на тема с област на компетентност по държавен образователен стандарт (ДОС);
- в учебните програми от 2022 г. и 2024 г. темите са едни и същи, а самото наименование на темата припокрива областта на компетентност по ДОС, като липсва всякаква йерархична номерация на програмно ниво (Наредба/ Naredba 2015: 74, 77);
- идентифицираната особеност за изучаване на страна, в това число и на Китай, по правило присъства в учебните програми от 2017/2018 г. и 2022/2023 г. в компетентностите като очаквани резултати от обучението, без да се уточняват конкретните стъпки в правилото; в учебната програма, която ще е в сила от учебната 2024/2025 г., не присъства в очакваните резултати;
- в учебната програма от 2000 г. не е разписан терминът *правило*, но е нормативно установено характеризирането на група страни да става по *признаци*: площ, типични черти на населението, стопанството, бита и културата, както и характеризирането на представителна страна от всяка група да става по *признаци*: географско положение; площ; типични черти на природата, населението, стопанството; столици и по-големи градове (Япония и Китай; Индия; Турция – Истанбул, и Саудитска Арабия; Казахстан);
- съществува ясно терминологично разграничаване между *правило* и *признаци*, което не позволява да се слага знак за съдържателно равенство между тях; думата *признак* е със същностно съдържание на качество, свойство, в смисъла на това един обект да се различава от друг по знак, белег, симптом; думата *правило* – предписание, последователност от стъпки за извършване на нещо; правилото е част от педагогическата технология в обучението по география – обяснително-илюстративното обучение и очертава последователността от действия за достигане на решението (Дерменджиева, Събева, Димитрова/ Dermendzhieva, Sabeva, Dimitrova 2010: 262; Дерменджиева, Драганова/ Dermendzhieva, Draganova 2022: 158; Онлайн тълковен речник/ Online talkoven rechnik 2023); приложението на двете думи позволява тяхната съвместна употреба, но с различна съдържателна визия и дидактическа цел; включването на *правило* в учебните програми с ясно разписана последователност от стъп-

ки, което не е равностойно на признаци, независимо от целта да се разкрият спецификите на отделните страни;

- приложението на думата *признаци* в новите учебни програми, които ще са в сила от учебната 2024/2025 г., прави препратка със съдържанието на учебната програма от 2000 г., където са разписани ясно тези признаци, като те са базирани на очаквания резултат от обучението – сравняване на страни от Азия със страни от Северна Америка; налице е възобновяване на старо и забравено изискване, но то не кореспондира с компетентностите като очаквани резултати от обучението в съвременното развитие на учебните програми по география и икономика след 2016 г.;
- положително оценяваме, независимо от термина *признаци*, че същите са изброени в конкретна последователност, по която трябва да става активното действие на равнище *приложение – характеризирание*;
- в учебната програма от 2000 г. при характеризирането на група страни по *признаци* е важно да се отбележи дидактическото разминаване в последователността за бит и култура, които са оставени като последни след стопанството; обяснението може да е провокирано само от целта да бъдат представени чрез столиците и по-големите градове като обекти на материалната и духовната култура на населението на дадената страна: площ, типични черти на населението, стопанството, *бита* и *културата*;
- в учебната програма по география и икономика в сила от учебната 2017/2018 г. няма процедурно установени правила и последователност от стъпки за характеризиране на една страна;
- в учебната програма по география и икономика в сила от учебната 2022/2023 г. при *Методически насоки за характеристика на географски обекти по правило* е разписано такова за **държава**, като е определено, че може да се използва следната последователност: „*определя географското положение; характеризира: природната среда, държавното управление, населението и стопанството; посочва главни градове*“. (Учебна програма VI клас 2020: 7);
- в учебната програма по география и икономика, която ще е в сила от учебната 2024/2025 г. при *Съществени признаци за характеристика на страна* е дефинирана последователността: „*географското положение и границите; особености на природната среда, населението, формата на управление и стопанството; столица и главни*

градове (посочва на карта/назовава)“. (Учебна програма VI клас 2023: 8);

- при всички учебни програми по география и икономика в изследвания период се констатира използването на понятието *страна*;
- идентифицират се конкретни специфики за едновременното използване на понятията *страна* и *държава*, като в три от учебните програми от 2000 г., 2017 г., 2024 г. е приложено само понятието *страна*, както при компетентностите като очаквани резултати, така и при методическите насоки и съществените признаци за характеристика;
- единствено в учебната програма по география и икономика от учебната 2017/2018 г. установяваме едновременната употреба на двете понятия *страна* при очакваните резултати, а *държава* при методическите насоки за характеристика на географски обекти по правило;
- в учебната програма по география и икономика, която ще е в сила от учебната 2024/2025 г., изцяло е премахнато понятието *правило*, което не е обосновано, защото правилата и алгоритмите са част от методиката и дидактиката на обучението по география, с доказани образователни традиции в училищната география, с безспорен ефект в процеса на обучение за цялото съществуване на учебния предмет *География* в българските училища;
- друга специфика на ниво компетентности като очаквани резултати от обучението установяваме намаляване на броя на очакваните резултати в следния кодов порядък: 4(2000)-1(2017)-1(2022)-1(2024); осъществена е целенасочена дидактическо-съдържателна редукция спрямо очакваните резултати;
- в същата последователност и регресия са приложените активни глаголи в програмната визия за страните в Азия: 3 (*групира*; *характеризира* – 2 пъти приложен; *сравнява*) – 1 (*характеризира*) – 1 (*характеризира*) – 1 (*характеризира*); активното действие е сведено до равнище на усвоеност – *приложение* чрез единствено „оцелелия“ активен глагол след образователните реформи – *характеризира* за концептуално знание;
- през изследвания период в учебните програми не се съдържат нови понятия, които да се отнасят конкретно по темата за страните в Азия;

- в учебната програма по география и икономика в VII клас има реквизит за *Контекст и дейности*, при който констатираме пряко съотнесимо за изучаване на страните в Азия „разсъждение за група страни“ (Учебна програма VII клас 2000: 7).

Присъствието на тема „Китай“ в учебниците по *География и икономика* в VI клас след образователната реформа е изследвана за двата образователни етапа на общообразователната подготовка и е установено мястото ѝ като самостоятелна урочна единица или като комбиниран съдържателен модел с друга азиатска държава или държави, като типични представителки за континента Азия, както и на ниво нормативни документи. Дидактическите анализи, аргументи и предложения са по критерии – наименование, брой часове, теми, очаквани резултати, последователност на изучаваните страни в Азия, правила за изучаване на страна, извънтекстови компоненти в учебниците по география и икономика, примери за положителни съдържателни акценти и др. (Драганова/ Draganova 2021: 54 – 56). Изведените изводи за изучаване на *Китай* в обучението по география са обвързани със статистически и съдържателни акценти, със световната икономика и глобални процеси, като пример за страна типичен представител за континента и региона (Драганова/ Draganova 2021: 60).

Обектът на настоящото изследване е държавата Китай в училищната география или *География на Китай*, която се изучава в VI клас в българското училище, а предметът са съвременните дидактически постановки за учебното съдържание по география на Китай в обучението по география и икономика в VI клас по нормативна рамка и по вариантите на учебници за VI клас (само на база основен текст).

Контент-анализът на дидактическите постановки на учебното съдържание за темата *Китай* във вариантите на учебници по география и икономика е направен на базата на основния текст по последователността на учебниците в *Списък на познавателните книжки, учебниците и учебните комплекти* по география и икономика, които може да се използват в системата на училищното образование за учебната 2023/2024 г.:

- вариант 1: Марин Русев и колектив;
- вариант 2: Ангел Попов и колектив;
- вариант 3: Румен Пенин и колектив;
- вариант 4: Милка Мандова-Русинчовска и колектив;
- вариант 5: Люсила Цанкова и колектив;
- вариант 6: Стела Дерменджиева и колектив (Списък 2023: 11 – 13).

Учебното съдържание по темата за *Китай* в учебниците следва научната методология на географската наука, но на ниво, съобразено с въз-

растовите особености и познавателната дейност на учениците, дидактическото изискване за достъпност и вертикални опори. Спазена е логиката на изучаване на страна и в учебниците при учебното съдържание – географско положение, граници, големина, природа, природни условия, население, форма на управление, държавно устройство, стопанство, градове. Съдържателната логика на отделните стъпки в учебното съдържание е като цяло единна, но с различно наименование и разклоненост:

- **вариант 1:** тема „Страни в Азия (първа част). Източна Азия – Китай, Япония и Република Корея“; площ, граници, природа, население, стопанство, форма на управление; (Русев и др./Rusev i dr. 2023: 102 – 103)
- **вариант 2:** тема „Страни в Азия. Турция и Китай“; 1. Географско положение, граници и големина; 2. Природа; 3. Население; 4. Стопанство; 5. Държавно устройство и градове; (Попов и др./Popov i dr. 2023: 95)
- **вариант 3:** тема „Страни в Азия“; 1. Географско положение, граници, площ; 2. Природа; 3. Население; 4. Население; 5. Стопанство; 6. Транспорт; 7. Туризм; 8. Столица; (Пенин и др./Penin i dr. 2023: 95 – 96)
- **вариант 4:** тема „Страни в Азия – Китайка народна република“; 1. Географско положение, граници и големина; 2. Природни условия; 3. Население; 4. Стопанство; 5. Селища; (Мандова-Русинчовска и др./ Mandova-Rusinchovska i dr. 2023: 98 – 99)
- **вариант 5:** тема „Страни в Азия“; Географско положение, граници; Природа; Население; Стопанство; Столица; (Цанкова и др./Tsankova i dr. 2023: 103 – 104)
- **вариант 6:** тема „Страни в Азия“; 1. Географско положение; 2. Природни условия; 3. Население; 4. Форма на управление; 5. Стопанство (Дерменджиева и др./ Dermendzhieva i dr. 2023: 94 – 95).

Открояването на отделните стъпки в съдържанието на основния текст, релевантни на правилото за характеризиране на страна по география и икономика, в конкретика при *Китай*, е ефективен и доказан във времето и методиката вариант за разпределяне на учебното съдържание в основния текст на части, параграфи, както и ясното открояване на стъпките. Вътрешната разклоненост и открояването на база правило в основния текст при изучаване на страна е с висока дидактическа значимост, както и функция на дидактическата и хигиенна стойност на учебниците (Андреев/Andreev 1996: 193).

Констатираме при вариант 1 на учебник, че в съдържанието на основния текст не са ясно открити отделните стъпки за характеризиране

на страна, но се съдържат в текста, като са дидактически ориентирани към опорните вертикални знания и географския синтез на ниво от VI клас и изучените преди това континенти.

Идентифицираме във вариант 4 на учебник, че в съдържанието на основния текст не присъства информация или въпроси към учениците по темата за формата на управление, което е компенсирало с наименованието на урочната единица.

Во във вариант 5 на учебник не е ясно открояна последователността в съдържателната структура, която присъства, но е спазена спрямо научната методология и училищната специфика по правило за изучаване на страна. Учебното съдържание е представено в смислов текст, без да са обозначени методологичните стъпки при характеристика на страна, което може да затрудни познавателната дейност на учениците и да обърка комплексното и поэтапно осмисляне на информацията, без ясно разчитане на признаците, както се изисква по учебна програма.

Ако се следва нормативната съдържателна логика в контекста на последователност на изучаване на страните в континента Азия, където има заявена нормативно програмна логика, която към момента е Япония, Китай, Република Корея, страна от Близкия изток по избор, а за 2024/2025 г. е Япония, Китай, Турция и страна от Арабския полуостров по избор, е видно приложението на концептуалната идея с движение от дедуктивното към индуктивното, от далечното към близкото, композирането на посочените страни на основата на типологичния и регионално-териториалния принцип, както и спрямо степента на икономическо развитие на страните. В допълнените учебни програми е премахнато изучаването на Република Корея. И в двата програмни дизайна на учебното съдържание при характеризиране на страни в Азия безспорно *Китай* е на второ място, но в учебниците авторските колективи са приложили различен принципен поглед и дидактически ракурс:

- *вариант 1*: 47. Страни в Азия (първа част). Източна Азия – **Китай**, Япония и Република Корея; 48. Страни в Азия (втора част). Близък изток – Турция и Саудитска Арабия;
- *вариант 2*: 31. Страни в Азия. Турция и **Китай**; 32. Страни в Азия. Република Корея и Япония; Страни в Азия. Близък изток, Обединени арабски емирства (ОАЕ) – урок за практическа работа;
- *вариант 3*: Страни в Азия (Япония, **Китай**, Република Корея, Турция, Саудитска Арабия);
- *вариант 4*: 45. Страни в Азия – Япония; 46. Страни в Азия – **Китайска народна република**; 47. Страни в Азия – Турция; 48. Географска

характеристика на Република Корея (дейност); 49. Индия – древна и млада (дейност);

- вариант 5: 46. – 47. Страни в Азия (**Китай**, Япония, Република Корея, Турция, Саудитска Арабия);
- вариант 6: 49. – 51. Страни в Азия (Япония и Република Корея); 49. – 51. Страни в Азия (**Китай** и Турция); 49. – 51. Страни в Азия (Саудитска Арабия).

Във варианти на учебници 2, 3 и 4 изучаването на Китай като последователност съответства на изискванията на учебната програма – на второ място. Във варианти на учебници 1 и 5 е локализирано на първо място изучаването на Китай от страните в Азия. Вариант на учебник 6 позиционира изучаването на Китай на трето място в цялостната структурна последователност за страните в Азия. Авторските колективи са проявили свой стил и съдържателен почерк, дидактически идеи от сега действащите учебни програми към учебната 2023/2024 г., както и съхранените образователните традиции на колективите.

Авторски и рационални са решенията да се изучават страните в Азия и в различен по тип урок – за практически дейности, както е при вариант на учебник 2 и 5, а не да са част от уроците за нови знания.

Ситуационният анализ на учебното съдържание при изучаване на Китай спрямо параграфи, редове и думи разкрива следната ситуационна картина за обема от информацията в основния текст:

- вариант 1: параграф – 7; редове – 39; думи – 221;
- вариант 2: параграф – 5; редове – 31; думи – 262;
- вариант 3: параграф – 8; редове – 43; думи – 304;
- вариант 4: параграф – 6; редове – 76; думи – 591;
- вариант 5: параграф – 4; редове – 48; думи – 332;
- вариант 6: параграф – 8; редове – 54; думи – 376.

Най-голям обем учебно съдържание е предложено във вариант на учебник 4 по отношение на редове и думи, защото и темата *Китай* принадлежи на една самостоятелна урочна единица: 46. Страни в Азия – Китайска народна република. Втората група учебници, които представят в основния текст съдържанието над 300 думи и над 40 реда са вариант 3, 5 и 6, при които темата *Китай* не се изучава като самостоятелна урочна единица, а в комбинация с друга страна или страни. Последната трета група учебници, които имат над 30 реда и над 200 думи в съдържанието на основния текст, са вариант 1 и 2. Вариант на учебник 1 е в тази група, поради позиционирането на изучаваната страна на база опорни знания от предходните уроци и вертикален синтез в *раздел III. Азия*. С най-малко по

обем и представените критерии като учебно съдържание, предложено в учебника в основния текст, се отличава вариант на учебник 2.

Учебното съдържание в основния текст във всички варианти на учебници при изучаването на *География на Китай* се отличава с простота, достъпност, разбираемост, както и точен, достъпен език и стил на текста.

БИБЛИОГРАФИЯ/BIBLIOGRAPHY

Андреев 1996: Андреев, М. Процесът на обучението. Дидактика. София: УИ „Св. Климент охридски“, 1996. [**Andreev 1996:** Andreev, M. Protseptat na obuchenieto. Didaktika. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“, 1996]

Дерменджиева, Драганова 2022: Дерменджиева, С., Драганова, Т. Обучението по география на страните. Методически анализи и интерпретации. Велико Търново: „ИТИ“, 2022. – 332 с. [**Dermendzhieva, Draganova 2022:** Dermendzhieva, S., Draganova, T. Obuchenieto po geografia na stranite. Metodicheski analizi i interpretatsii. Veliko Tarnovo: „ITI“, 2022. – 332 p.]

Дерменджиева, Събева, Димитрова. 2010: Дерменджиева, С., Събева, П., Димитрова, Б. География и образование. Методика на обучението по география I част. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2010. [**Dermendzhieva, Sabeva, Dimitrova. 2010:** Dermendzhieva, S., Sabeva, P., Dimitrova, B. Geografia I obrazovanie. Metodika na obuchenieto po geografia I chast. Veliko Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2010]

Дерменджиева, Събева, Стоянов, Николова, Пейкова 2023: Дерменджиева, С., Събева, П., Стоянов, П., Николова, Н., Пейкова, Цв. География и икономика 6. клас. София: Просвета, 2023. [**Dermendzhieva, Sabeva, Stoyanov, Nikolova, Peykova 2023:** Dermendzhieva, S., Sabeva, P., Stoyanov, P., Nikolova, N., Peykova, Tsv. Geografia i ikonomika 6. klas. Sofia: Prosveta, 2023]

Драганова 2021: Драганова, Т. Изучаване на тема „Китай“ по география и икономика след образователната реформа в българското училище. – В: Сборник с доклади от Международна научна конференция на тема „Дипломатически, икономически и културни отношения между Китай и страните от Централна и Източна Европа“, Велико Търново, 9 – 10 октомври 2020 г. Велико Търново: Фабер, 2021, с. 45 – 63. [**Draganova 2021:** Draganova, T. Izuchavane na tema „Kitay“ po geografia i ikonomika sled obrazovatelната reforma v balgarskoto uchilishte. – In: Sbornik s dokladi ot Mezhdunarodna nauchna konferentsia na tema „Diplomaticheski, ikonomicheski i kulturni otnoshenia mezhdhu Kitay i stranite ot Tsentralna i Iztochna Evropa, Veliko Tarnovo, 9 – 10 oktombvri 2020 g. Veliko Tarnovo: Faber, 2021, pp. 45 – 63]

Мандова-Русинчовска, Заркова, Върбанов 2023: Мандова-Русинчовска, М., Заркова, Цв., Върбанов, М. География и икономика 6. клас. София: Педагог 6, 2023. [**Mandova-Rusinchovska, Zarkova, Varbanov 2023:** Mandova-Rusinchovska, M., Zarkova, Tsv., Varbanov, M. Geografia i ikonomika 6. klas. Sofia: Pedagog 6, 2023]

Наредба 2015: Наредба № 5 от 30 ноември 2015 г. за общообразователната подготовка, 2015. [**Naredba 2015:** Naredba № 5 ot 30 noemvri 2015 g. za obshtoobrazovatelna podgotovka, 2015]

Обобщена информация 2022: Обобщена информация за идентифицирани проблеми в учебните програми, 2022. [**Obobshtena informatsia 2022:** Obobshtena informatsia za identifitsirani problem v uchebnite program, 2022]

Пенин, Стоянова, Трайков, Желев 2023: Пенин, Р., Стоянова, В., Трайков, Т., Желев, Д. География и икономика 6. клас. София: КЛЕТ България, 2023. [**Penin, Stoyanova, Traykov, Zhelev 2023:** Penin, R., V. Stoyanova, T. Traykov, D. Zhelev. Geografia i ikonomika 6. klas. Sofia: KLET Bulgaria, 2023]

Попов, Ангелова, Любенова 2022: Попов, А., Ангелова, Д., Любенова, Л. География и икономика 6. клас. София: КЛЕТ България, 2023. [**Popov, Angelova, Lyubanova. 2023:** Popov, A., Angelova, D, Lyubanova, L. Geografia i ikonomika 6. klas. Sofia: KLET Bulgaria, 2023]

Русев, Сулеменко, Полименова, Ценова, Янкова, Делчев 2023: Русев, М., Сулеменко, В., Полименова, И., Ценова, Цв., Янкова, А., Делчев, М. География и икономика 6. клас. София: Архимед, 2023. [**Rusev, M., Sulemenko, V., Polimenova, I., Tsenova, Tsv., Yankova, A., Delchev, M. Geografia i ikonomika 6. klas. Sofia: Arhimed, 2023]**

Списък 2023: Списък на познавателните книжки, учебниците и учебните комплекти, които може да се използват в системата на предучилищното и училищното образование за учебната 2023/2024 година – списък на учебниците за V клас и VI клас по учебните предмети математика и география и икономика, 2023. [**Spisak 2023:** Spisak na poznavatelните knizhki, uchebnitsite i uchebnite komplekti, koito mozhe da se izpolzvat v sistemata na preduchilishnoto i uchilishnoto obrazovanie za uchebnata 2023 – 2024 godina – spisak na uchebnitsite za V klas i VI klas po uchebnite predmeti matematika i geografia i ikonomika]

Учебна програма 2000: Учебна програма по география и икономика за VII клас, 2000. [**Uchebna programa 2000:** Uchebna programa po geografia i ikonomika za VII klas, 2000]

Учебна програма 2016: Учебна програма по география и икономика за VI клас (общообразователна подготовка), 2016 г., в сила от учебната 2017/2018 г. [**Uchebna programa 2016:** Uchebna programa po geografia i ikonomika za VI klas (obshtoobrazovatelna podgotovka), 2016 g., v sila ot uchebnata 2017/2018 g.]

Учебна програма 2020: Учебна програма по география и икономика за VI клас (общообразователна подготовка), 2020 г., в сила от учебната 2022/2023 г. [**Uчебna programa 2020:** Uчебna programa po geografia i ikonomika za VI klas (obshtoobrazovatelna podgotovka), 2020 g., v sila ot uchebnata 2022/2023 g.]

Учебна програма 2023: Учебна програма по география и икономика за VI клас (общообразователна подготовка), 2023 г., в сила от учебната 2024/2025 г. [**Uчебna programa 2023:** Uчебna programa po geografia i ikonomika za VI klas (obshtoobrazovatelna podgotovka), 2023 g., v sila ot uchebnata 2024/2025 g.]

Цанкова, Лазарова, Коцев, Бърдаров, Гетова 2023: Цанкова, Л., Лазарова, Е., Коцев, Г., Бърдаров, Г., Гетова, Н. География и икономика 6. клас. София: Просвета плюс, 2023. [**Tsankova, Lazarova, Kotsev, Bardarov, Getova 2023:** Tsankova, L., E. Lazarova, G. Kotsev, G. Bardarov, N. Getova. Geografia i ikoonomika 6. klas. Sofia: Prosveta plyus, 2023]

Dermendzhieva, Draganova 2020: Dermendzhieva, S., Draganova, T. Education and traditions in the study of geography of Bulgaria. – B: International Scientific Refereed Online Journal with Impact Factor SocioBrains, February 2020, ISSUE 66, pp. 98 – 104.

Dermendzhieva, Draganova 2022: Dermendzhieva, S., Draganova, T. From the reform to the changes in the curricula in Geography and economics for VI grade. – SocioBrains International Scientific Online Journal, February 2022, ISSUE 90, pp. 475 – 487. ISSN 2367-5721 (online).

Dermendzhieva, Draganova 2022: Dermendzhieva, S., Draganova, T. Determined changes and additions to the curricula in Geography and economics for VI grade. – SocioBrains International Scientific Online Journal, February 2022, ISSUE 90, pp. 488 – 497. ISSN 2367-5721 (online).

<https://www.mon.bg/bg/28> – МОН, Учебни планове и програми по класове, 10.12.2023. [MON, Uchebni planove i program po klasove, 10.12.2023]

<http://talkoven.onlinerechnik.com> – Онлайн тълковен речник на български език, 12.12.2023. [Online talkkoven rechnik na balgarski ezik, 12.12.2023]